

پرداخت غرامت در دعاوی مطروحه دیوان داوری ایران و آمریکا و مقایسه آن با دیوان داوری اکسید

مؤلفین :

مجتبی نوین

(کارشناسی ارشد حقوق بین الملل از دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه)

دکتر فریدان بخت

(دکترای حقوق بین الملل - مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد

کرمانشاه)

حکایت قلم نوین

پرداخت غرامت در دعاوی مطروحه دیوان داوری ایران و آمریکا

و مقایسه آن با دیوان داوری اکسیا

■ مولفین: مجید نوین / دکتر فرید ازاد بخت

■ ناشر: حکایت قلم نوین

■ چاپ اول: ۱۳۹۴ ■ قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

■ شمارگان: ۵۰۰ نسخه چاپ و صحافی: ندا

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۸۱-۰۸-۱

(کتاب حاضر حاصل پایان نامه دانشجویی است و کلیه حقوق مادی و معنوی آن متعلق به دانشگاه

آزاد اسلامی واحد کرمانشاه می باشد)

سرشناسه	رین، مجید، ۱۳۵۴ -
عنوان و	پرسش و پاسخ در دعاوی مطروحه دیوان داوری ایران و آمریکا و
نام	نقایسه آن دیوان داوری اکسید/ مولفین مجید نوین، فرید
پدیدآور	آر
مشخصات نشر	تهران: چاپخانه، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۲۳۱ ص: (۲۱) / ۱۴/۵ ش.م.
شابک	۷۸-۶۰۰-۸۰۸۱-۰۰۸-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۲۶-۲۳۱.
موضوع	دیوان داوری دعاوی ایران و ایالات متحده
موضوع	مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات بین‌المللی
موضوع	داوری بین‌المللی -- دعاوی
موضوع	ایران -- دعاوی علیه ایالات متحده
موضوع	ایالات متحده -- دعاوی علیه ایران
شناسه افزوده	آزادبخت، فرید، ۱۳۵۰ -
رده بندی کنگره	KZ۲۳۸ الف ۱۳۹۴۹ ن ۹
رده بندی دیویی	۳۴۱/۵۲۲۰۲۶۸۵۵۰۷۳
شماره کتابشناسی ملی	۴۰۷۵۳۶۴

فهرست مطالب

چکیده.....	۵
مقدمه :	۱۵
(۱) بیان مسأله.....	۱۵
(۲) اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:	۱۶
(۳) مروری بر ادبیات و سوابق مربوطه.....	۱۷
(۴) جزیه جلد: بران و آوری در تحقیق:	۱۸
(۵) اهداف مشخص تحقیق:	۱۹
(۶) سؤالات تحقیق:	۱۹
(۷) فرضیه‌های تحقیق:	۱۹
(۸) روش شناسی تحقیق:	۲۰
(۹) ساختار تحقیق.....	۲۱
فصل اول: مفاهیم و کلیات داوری	
مبحث اول: مفهوم و ویژگی های داوری.....	۲۴
گفتار اول: تعریف داوری.....	۲۴
گفتار دوم: ویژگی های داوری.....	۲۷
مبحث دوم: انواع داوری.....	۲۸

- گفتار اول : داوری داخلی و بین المللی ۲۹
- گفتار دوم : داوری موردی و سازمانی ۳۵
- بند اول : داوری موردی ۳۵
- بند دوم : داوری سازمانی ۳۸
- سوم : داوری اختیاری و اجباری ۴۱
- بند چهارم : داری تجاری و غیر تجاری (مدنی) ۴۸
- مبحث سوم : قوانین و مقررات ناظر به داوری در ایران ۵۳
- گفتار اول : قانون آیین دادرسی مدنی ۵۴
- گفتار دوم : قانون داوری تجاری بین المللی ۵۵
- گفتار سوم : کنوانسیون شناسایی و اجرای آرای داوری خارجی ۵۷
- گفتار سوم : سایر قوانین و مقررات عمده نظارت به داوری ۵۸
- فصل دوم : بررسی دیوان داوری ایران - آمریکا و مرکز داوری کس ۵۹
- مبحث اول : دیوان داوری دعاوی ایران - آمریکا ۶۲
- گفتار اول : ضوابط دیوان داوری دعاوی ایران - آمریکا ۶۲
- بند اول : بین المللی بودن سند مؤسس دیوان به عنوان شرط اول ۶۳
- بند دوم : طرفین اختلاف و مؤسسان دیوان و تابعیت آنها از حقوق بین الملل به عنوان شرط دوم ۶۷

بند سوم : قانون ماهوی حاکم بر حقوق بین الملل به عنوان شرط سوم..... ۷۱

گفتار دوم : تطبیق ضوابط سه گانه دیوانهای بین المللی بر دیوان داوری دعاوی ایران -

ایالات متحده..... ۷۴

بند اول : سند مؤسس دیوان داوری..... ۷۵

بند دوم : طرفین دیوان داوری..... ۷۷

بند سوم : قانون حاکم در دعاوی مطروحه نزد دیوان داوری..... ۷۸

بحث دوم : مرکز بین المللی حل و فصل اختلافات سرمایه گذار..... ۱۰۱

گفتار دوم : صلاحیت مرکز داوری ایکسید..... ۱۰۳

گفتار سوم : سرمایه گذار، کرایه یک بند..... ۱۰۹

گفتار چهارم : مقررات داوری ایکسید..... ۱۱۰

فصل سوم : بررسی مهمترین مسائل حقوقی - پرداخت غرامت در دیوان

داوری ایران - آمریکا

مبحث اول : ادعاهای اتباع ایالات متحده مبنی بر انحراف آنان از ایران..... ۱۱۲

گفتار اول : خروج «داوطلبانه» یا «اخراج گسترده و تبعیض آمیز» اتباع ایالات متحده..... ۱۱۲

گفتار دوم : ارزیابی های متفاوت داوران در زمینه پرداخت یا عدم پرداخت غرامت..... ۱۱۹

مبحث دوم : انقلاب ایران و ادعاهای مرتبط با سرمایه گذاری های مستقیم و غیرمستقیم

غرامت برای آنها..... ۱۳۰

گفتار اول : عوامل اجتماعی - اقتصادی و تاثیر آن بر عدم بازگشت سرمایه گذاران

امریکایی به ایران..... ۱۳۱

بند اول : تداوم شرایط و وضعیت انقلابی در ایران..... ۱۳۱

بند دوم : مقررات کنترل ارزی ایران..... ۱۳۶

گفتار دوم : اشتباه مسلم دادگاه ، مصادره ی غیر مستقیم..... ۱۴۰

بند اول : مصادره ی غیر مستقیم..... ۱۴۱

بند دوم : اشتباه دادگاه..... ۱۴۸

فصل چهارم : پرداخت غرامت در دیوان داوری دعاوی ایران - آمریکا مرکز داوری اکسید

مبحث اول : دیوان داوری - ایران و آمریکا..... ۱۶۶

گفتار اول : پرونده های نفتی ، ارزیابی و برداشت های حقوقی متعارض در زمینه

پرداخت غرامت..... ۱۶۶

بند اول : بررسی حکم دادگاه در پرونده ی شرکت نفت موبیل علیه ایران..... ۱۶۷

گفتار دوم : اختلاف نظر پیرامون میزان غرامت سه مانده دلار خارجی در صورت ملی

شدن دارائی های وی..... ۱۷۸

بند اول : ملی کردن به صورت قانونی و عدم پرداخت عدم النفع..... ۱۷۹

بند دوم : عدم تمایز بین ارزش خالص اموال و عدم النفع..... ۱۸۳

مبحث دوم : مرکز داوری اکسید..... ۱۸۶

گفتار اول : اصل قطعیت آرای داوری مرکز و استثنائات وارد بر آن در زمینه پرداخت

غرامت..... ۱۸۷

بند اول : اصل قطعیت آرای داوری مرکز و الزام به پرداخت غرامت..... ۱۸۷

- بند دوم: استثنائات وارد بر اصل قطعیت آراء و عدم پرداخت غرامت..... ۱۹۰
- گفتار دوم: الزام آور بودن آرای داوری مرکز و تعهد به شناسایی و اجرا..... ۱۹۹
- بند اول: الزام آور بودن رأی داوری مرکز..... ۱۹۹
- بند دوم: شناسایی و اجرا..... ۲۰۱
- گزارش: پیامدهای عدم اجرای آرای داوری مرکز اکسید در زمینه پرداخت غرامت... ۲۰۹
- بند اول: پیامدهای عدم اجرای حکم توسط شخص خصوصی طرف دعوی..... ۲۱۰
- بند دوم: پیامدهای عدم اجرای حکم توسط دولت طرف دعوی..... ۲۱۰
- نتیجه گیری:..... ۲۱۵
- منابع:..... ۲۲۸
- الف) فارسی..... ۲۲۸
- ب) انگلیسی..... ۲۳۱

چکیده:

پرداخت غرامت در دعاوی مطروحه دیوان داوری ایران و آمریکا شاهد دو گرایش متفاوت در دادگاه داوری دعاوی ایران و آمریکا بودیم. از یک سو اکثر رؤسای شعبه های دیوان که اروپایی هستند به دنبال جبران غرامت های اتباع آمریکا هستند و بر این اساس پایبند احترام و رعایت اصول و قواعد حقوقی نیستند اما از سوی دیگر گرایش دوم به در اقلیت قرار می گیرد تلاش می کند تا همچنان به این اصول وفادار بماند. کشور های غربی که به طور گسترده ای در کشور های در حال توسعه سرمایه گذاری کرده اند، خواهان پرداخت غرامت کامل به خاطر مصادره و ملی شدن اموال سرمایه گذار خارجی می باشند. اما در مقابل، کشور های در حال توسعه با این موضوع مخالفت دارند. بیشتر طرف پرداخت غرامت محدودتری به سرمایه گذار خارجی هستند (برای مثال، خواهان ارزیابی اموال بر اساس ارزش خالص دفتری آن ها هستند). چندین بار نیز مجمع عمومی سازمان ملل صفحه ای مباحثات و مجادلات طرفین پیرامون این مسئله رده آرانی که قطعنامه های مجمع عمومی داده شده نیز از کشمکش های شمان - سول - حکایت می کند. از ظرف دیگر نحوه پرداخت غرامت و حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه گذاری خارجی یکی از مسائل مهم در حیطه حمایت از سرمایه گذاری خارجی است. مرکز اکسپد با تسهیل امر سازش یا داوری بین دولت های عضو کنوانسیون و اتباع سایر دول عضو می باشد و رأساً به امر داوری یا سازش نمی

پردازد بلکه دارای یک کمیسیون سازش و یک دیوان داوری است همانطور که ملاحظه می شود این مرکز بین المللی علاوه بر داوری در اختلافات مربوط به امر سازش در دعاوی تجاری نیز عهده دار است که از جمله روش های حل و فصل و پرداخت غرامت بشمار می رود که خود تشریفات و مقررات خاصی دارد. امتیاز داوری مرکز بر روش سازش آن، این است که برخلاف داوری ایران و آمریکا، گزارش صادره از کمیسیون سازش جنبه الزام آور نداشته، مشمول قاعده اعتبار امر مختوم نیست، بلکه فقط نقش توصیه ای دارد. از طرف دیگر، چون دیوان داوری از صلاحیت مشورتی برخوردار نیست، بلکه فقط صلاحیت ترافعی دارد، این نقص با وجود روش سازش تقریباً جبران شده است. که در این پایان نامه به آن پرداخته شد.

کلید واژه: غرامت، دیوان داوری، سرایه گذاری، اکسید، ایران، آمریکا.

(۱) بیان مسأله :

بدون ایران در گمانگیری سفارت آمریکا، ایران و آمریکا به منظور حل و فصل دعاوی مربوط به مرز مشترک، در خصوص تشکیل دیوان داوری تحت عنوان دعاوی ایران - مرز مشترک، توافق کرده اند. دیوان بدون تأخیر در ۱۹۸۱ تشکیل شد. این دیوان مرکب از نه داور می باشد که سه نفر از این داوران بوسیله ایران، سه نفر بوسیله آمریکا و سه نفر از طرف متقابل داوران ایرانی و آمریکایی انتخاب شده اند. دعاوی مطروحه در مقابل این دیوان می تواند از طریق دیوان عمومی یا شعبه ای مرکب از سه عضو شامل یک داور ایرانی، یک داور آمریکایی، و یک داور مرضی الطرفین تصمیم گیری شود. چرچوب صلاحیت دیوان در بیانیه حل و فصل دعاوی تنظیم شده است. تصمیمات دیوان باید بر اساس احترام به قانون و با اعمال قواعد قانونی منتخب و اصول حقوق تجارت و حقوق بین الملل که دیوان آنها را قابل اعمال تشخیص می دهد، صادر شود. قواعد حاکم دعاوی از پرداخت غرامت و ... بر فعالیت دیوان به جز در مواردی که بوسیله طرفین یا دیوان تغییر یافته است، قواعد داوری آنستیرال می باشد. قواعد تغییر یافته غرامت توسط دیوان، به عنوان قواعد رسیدگی نهایی دیوان پذیرفته شده است. بیانیه عمومی همچنین تأمین یک حساب تضمینی به مبلغ یک میلیارد دلار که می بایستی از

محل دارائی های توقیف شده ایران توسط آمریکا صورت پذیرد، پیش بینی می کند. این وجوه باید برای پرداخت غرامت به احکام صادره بر علیه ایران مورد استفاده قرار گیرد و ایران متعهد به حفظ حداقل (موجودی) پانصد میلیون دلار در این حساب تضمینی می باشد. این دیوان به عنوان یکی از مهمترین داوریهایی که در تاریخ معاصر به دعاوی متعددی رسیدگی کرده، مورد توجه می باشد. دیوان داوری اکسید نهاد بین المللی مستقلی است که به موجب کنوانسیون حل و فصل اختلافات مربوط به سرمایه گذاری بین دولتها و اتباع دولتها دیگر (اکسید یا کنوانسیون واشینگتن ۱۹۶۶) با بیش از ۱۴۰ دولت عضو تاسیس شد. هدف اولیه سازمان ارائه سهیلان برای مصالحه و داوری حل و فصل اختلافات بین المللی است. این کنوانسیون توسط هیئت مدیره اجرای بانک جهانی ترمیم و توسعه (بانک جهانی) تنظیم. این برای امضا در ۱۸ مارس ۱۹۶۵ مفتوح گردید و ۱۴ اکتبر ۱۹۶۶ لازم اجرا گردید. کنوانسیون به دنبال حذف موانع عمده در جریان آزادی بین المللی از سرمایه گذاری های خصوصی ناشی از ریسکهای غیر تجاری و عدم وجود روش های تخصصی بین المللی برای حل و فصل اختلافات سرمایه گذاری است. ICSID توسط کنوانسیون بوجود آمده است. به عنوان یک محکمه بی طرف بین المللی که فراهم کند امکاناتی برای حل و فصل مناقشات حقوقی میان دو طرف واجد شرایط، از طریق روشهای مصالحه داوری. رجوع به تسهیلات ICSID همیشه تابع رضایت طرفین است. با توجه به بر صیحات فوق، این پژوهش در پی آن است که به مسئله پرداخت غرامت محکوم را در این دیوان داوری بپردازد.

۲) اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:

یکی از حوادث مهم و فراموش ناشدنی پس از انقلاب اسلامی ایران، تصرف سفارت ایالات متحده آمریکا در تهران و گروگان گرفتن ۵۲ نفر از کارکنان آن،

توسط دانشجویان مسلمان پیرو خط امام، در ۱۳ آبان ۱۳۵۸ (۴ نوامبر ۱۹۸۰) است. این واقعه که ۴۴۴ روز به طول انجامید، آثار و پیامدهای فراوانی در زمینه های بین المللی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، حقوقی، بازرگانی و ... از خود به جای گذاشت. سرانجام پس از گذشت مدتی از حادثه، که منجر به ایجاد بحران شدید در روابط ایران و آمریکا شده بود، طرفین، تصمیم گرفتند تا در اوج خصومت، به آزادی گروگانها و حل و فصل مسائل حقوقی و مالی خود و اتباعشان اقدام نمایند. بر این اساس، با میانجی گری دولت الجزایر و بر اساس بیانه های الجزایر که در ۲۹ دی ۱۳۵۹ (۱۹ ژانویه ۱۹۸۱) بین ایران و آمریکا امضا شد، طرفین توافق کردند تا ضمن آزادی گروگانها، به حل و فصل دعاوی خود از طریق ایجاد یک دیوان داوری ترکیبی از طرفین بپردازند. و در صورت محکوم شدن هر کدام غرامت به طرف مقابل پرداخت شود. در بحث دیوان داوری اکسید می توان گفت وجود عوامل چون اهمیت فزاینده سرمایه گذاری خصوصی خارجی برای پیشبرد اهداف اقتصادی کشورهای در حال توسعه و نیاز به دانش فنی پیشرفته و حجم زیاد سرمایه از یک طرف، و خاستن سرمایه گذاران خارجی مبنی بر خارج ساختن اختلافات مربوط به سرمایه گذاری از حیطه صلاحیت قضایی کشورهای سرمایه پذیر و در نتیجه آن نحوه پرداخت خسارت های وارده به طرف های دعوا در این دیوان سبب شده است که پرداختن به چنین موضوعی از اهمیت زیادی برخوردار باشد. و در نهایت با مقایسه بین این دو دیوان مهم بین المللی بتوان رویه مناسب تر را در نظر گرفت.

۳) مرور ادبیات و سوابق مربوطه:

پیرامون بحث «پرداخت غرامت در دعاوی مطروحه دیوان داوری ایران و آمریکا» و مقایسه آن با دیوان داوری اکسید» کتاب یا مقاله و یا پایان نامه ایی جامع و مستقلی که شامل زیر مجموعه های موضوعی موجود در این پژوهش باشد، به

رشته تحریر در نیامده است. اگر چه با مراجعه به کتابخانه های موجود، برخی جوانب و ابعاد، در حدی مشخص و محدود، مورد بررسی و تبیین قرار گرفته، ولی با تنوع و گستردگی وجوه و جنبه های مختلف موضوع مذکور، بسیاری از وجوه دست خورده و بکر باقی مانده است که این پژوهش کوشیده در حد توانایی های اندک نگارنده آن، به این هدف نایل آمده و گامی هر چند کوچک را در این راستا بردارد. از این رو شایسته و ضروری است تا در حقوق بین الملل پرداخته شود. اما از جمله منابع کتابخانه ای که در حاشیه مباحث این پژوهش از آنها استفاده شده، می توان به کتاب ها و مقالات ذیل اشاره کرد:

سید بهروز هاشمی مطلق، دیوان داوری ایران و ایالات متحده، تعالی حقوق سال چهارم/ شماره های ۱۰ و ۱۲/ مهر، آبان، آذر و دی ۱۳۹۰

مهدی فیروزی «تحول مفهوم دفاع مشروع در حقوق بین الملل با تاکید بر تحولات بعد از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱» سمنامه فلسفه، رواق اندیشه، شماره ۴۶،

مهرناز مهربانی، «شناسایی و اجرای احکام داوری در کنوانسیون ۱۹۶۵ واشنگتن «فقه و حقوق خانواده» تابستان و پاییز ۱۳۸۳ - شماره ۴ و ۳۵»

(۴) جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق:

آراء دیوان داوری ایران و آمریکا اکنون به یکی از مهم ترین منابع حقوق داوری بین المللی تبدیل شده است و در حالی که در نوشته ها و آثار حقوقی در کشورهای غربی حجم انبوهی از بررسی ها و تحلیل ها وجود دارد، متأسفانه در ایران حتی در محافل تخصصی حقوق بین الملل نیز نوشته ها و مطالب ناچیزی یافت می شود. در عین حال به طور پراکنده هر از گاهی اشکالات و ایرادات گوناگونی در رابطه با نحوه نگارش بیانیه های الجزایر، نحوه رسیدگی به پرونده ها، تقدم یافتن رسیدگی به پرونده های دعاوی آمریکایی ها علیه ایران، ضمانت

اجرائی آراء دیوان، استفاده از وکلای غربی و ... مطرح می شود که عملاً کاربردی نیست و مشکلی از مشکلات را حل نمی کند این پژوهش در نظر دار در حد توان نگارنده آن یکی از موارد مهم یعنی پرداخت غرامت را با نگاه تطبیقی با دیوان داوری اکسید بررسی نماید.

۵) اهداف مشخص تحقیق:

۱. بررسی و تبیین ماهیت و سازوکار های پرداخت غرامت در دیوان داوری ایران و آمریکا.

۲. بررسی و تبیین ماهیت و سازوکار های پرداخت غرامت در دیوان داوری اکسید

۳. بررسی و تبیین ضمانت اجرای پرداخت غرامت در دیوان داوری ایران و آمریکا و اکسید.

۶) سؤالات تحقیق:

۱. در دیوان داوری ایران و آمریکا، زمینه پرداخت غرامت چه سازوکار هایی پیش بینی شده است؟

۲. دیوان داوری اکسید در صورت بروز اختلاف در حوزه پرداخت غرامت چه راه حل های عملی و حقوقی وجود دارد؟

۳. کدامیک از دیوان های داوری ایران و آمریکا و اکسید از ضمانت اجرای مناسب تری برخوردار است؟

۷) فرضیه های تحقیق:

۱. در دیوان داوری ایران و آمریکا در زمینه پرداخت غرامت رویه خاصی وجود ندارد. و معمولاً در این زمینه با مشکل روبه رو هستند.

۲. در دیوان داوری اکسید در زمینه نحوه پرداخت غرامت رویه منحصر بفردی وجود ندارد و معمولاً با توجه به موضوع مورد اختلاف این مسئله حل و فصل می شود.

۳. در دیوان داوری ایران و آمریکا ضمانت اجرای برای محکوم به پرداخت غرامت پیش بینی شده است.

۸) روش شناسی تحقیق:

این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی می باشد. بر اساس این نوع تحقیق از روش تحقیق کتابخانه ای و میدانی استفاده خواهد شد. در این روش منابع اصلی مورد استفاده، کتب، مقالات، لاتین است که عمدتاً شامل اطلاعات و نتایجی است که توسط نویسندگان و پژوهشگرانی قبلی، در حوزه مورد بحث فراهم گردیده اند که بر روی آنها تحلیل انجام خواهد گرفت. روش گردآوری اطلاعات با توجه به نوع تحقیق به روش کتابخانه ای خواهد بود. و طبق آن با مراجعه به منابع و مآخذ علمی شامل کتاب، مجله ها و نشریات ادواری مورد در کتابخانه ها، اسناد و نشریات حقوقی، نظریات اساتید محترم حقوق و ... همچنین پایگاه های اینترنتی حاوی تحقیقات و مقالات علمی معتبر اطلاعات مورد نیاز جهت گردآوری خواهد شد. بر اساس روش تحقیق کتابخانه ای، برای جمع آوری اطلاعات از ابزار فیش استفاده خواهد شد. در مرحله فیش برداری از تکنیک مآخذ گذشت به روش علمی بمنظور تضمین اعتبار تحقیق استفاده خواهد شد. بعد از جمع آوری اطلاعات از طریق فیش برداری، فیش ها با توجه به عنوان، موضوع جزئی و فصل بندی تحقیق طبقه بندی شده و اطلاعات و مطالب در بخش های مختلف آورده خواهد شد و تجزیه و تحلیل اطلاعات بصورت استدلال استقرایی انجام خواهد گرفت.

(۹) ساختار تحقیق :

این پایان نامه طی چند فصل که در ذیل به آنها اشاره شده ، که هر کدام از چند مبحث ، گفتار و بند به بررسی سوالات فوق پرداخته است .

فصل اول : مفاهیم و کلیات داوری .

فصل دوم : بررسی دیوان داوری ایران - آمریکا و مرکز داوری اکسید

فصل سوم : بررسی مهمترین مسائل موجد پرداخت غرامت در دیوان داوری ایران - آمریکا

فصل چهارم : پرداخت غرامت در دیوان داوری دعاوی ایران - آمریکا و مرکز داوری اکسید